

ԿԱՐԾԻՔ

ՀՀ կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին կից գործող անկախ փորձագիտական հանձնախմբի փորձագետի կողմից մշակված կրթության ոլորտում հայտնաբերված կոռուպցիոն ռիսկերի և դրանց չեզոքացմանը և (կամ) նվազեցմանն ուղղված գործողությունների աղյուսակի վերաբերյալ

Ստորև ներկայացվում է Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնի (ԹԻՀԿ) կարծիքը ՀՀ կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին կից գործող անկախ փորձագիտական հանձնախմբի փորձագետի կողմից մշակված կրթության ոլորտում հայտնաբերված կոռուպցիոն ռիսկերի և դրանց չեզոքացմանը և (կամ) նվազեցմանն ուղղված գործողությունների աղյուսակի վերաբերյալ:

1. Ծրագրի ձևաչափի առումով հակակոռուպցիոն միջոցառումների ծրագիրը պետք է առնվազն պարունակի իրականացված գործողությունների արդյունավետության գնահատման և մշտադիտարկման չափանիշներ, հակառակ դեպքում սահմանված միջոցառումները չեն կարող լինել չափելի և կկրեն հռչակագրային բնույթ: Առաջարկում ենք նաև գործողության իրականացման ժամանակահատված բաժինը տրոհել երկու ենթաբաժինների՝ յուրաքանչյուր գործողության համար նախատեսելով «սկիզբ» և «ավարտ» ենթաբաժիններ: Միաժամանակ ծրագրում առաջարկում ենք լրացնել «Ակնկալվող արդյունք» բաժին:
2. Կառուցվածքային առումով առաջարկում ենք ծրագրում հանրակրթության և բարձրագույն կրթության բաժիններն առանձնացնել և դրանցում համապատասխանաբար խմբերով (օրինակ՝ կառավարում, դասագրքաստեղծման գործընթաց և այլն) ներկայացնել առանձին թեմատիկ ռիսկերը:
3. Ծրագրի 2-րդ կետում առաջարկում ենք ձևակերպումը փոխել այնպես, որից կհետևի, որ նախադպրոցական հաստատությունների աշխատակիցների աշխատանքի ընդունման ընթացակարգը (ներառյալ մրցույթի հայտարարում, արդյունքների ամփոփում և այլն) պետք է լինի թափանցիկ և հրապարակային:
4. Ծրագրի 3-րդ կետի 1-ին գործողության մեջ «բյուջեների ձևավորման» բառերից հետո առաջարկում ենք լրացնել «, կատարման, տարեկան և եռամսյակային ֆինանսական հաշվետվությունների ներկայացման» բառերը, իսկ 3-րդ գործողության «հաստատված բյուջեները» բառերից հետո «տարեկան և եռամսյակային ֆինանսական հաշվետվությունները» բառերը: Հարկ ենք համարում հիշեցնել, որ տարեկան և եռամսյակային ֆինանսական հաշվետվությունների ներկայացումը սահմանված է «Հանրային հատվածի կազմակերպությունների հաշվապահական հաշվառման

մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածով: Այսպես հնարավոր կլինի պատկերացում կազմել դպրոցի իրական ֆինանսական վիճակի վերաբերյալ:

5. Ծրագրի 3-րդ կետի 4-րդ գործողության վերջում առաջարկում ենք լրացնել հետևյալ նախադասությունը՝ «Յուրաքանչյուր եռամսյակ հրապարակել պատասխանատվության ենթարկված աշխատակիցների թվաքանակի վերաբերյալ տեղեկատվությունը:» Բացի այդ, պետք է կանխիկ դրամի շրջանառության արգելքը սահմանել ոչ միայն նախադպրոցական կրթության դեպքում, այլև հանրակրթության դեպքում՝ ոլորտը կարգավորող օրենքում համապատասխան փոփոխություն կատարելով: Պետք է բացառվեն դպրոցում, ծնողական խորհուրդներում, ծնողների և ուսուցիչների, աշակերտների և ուսուցիչների, ծնողների/աշակերտների և դպրոցների վարչական աշխատողների միջև դրամական միջոցների որևէ շրջանառություն և որևէ տեսակի ֆինանսական հարաբերությունները: Պետք է հստակ սահմանվի, որ ծնողը դպրոցին գումար կարող է տալ միայն այդ գումարը դպրոցի բանկային հաշվին մուտքագրելու միջոցով:
6. Ծրագրի 4-րդ կետի գործողության մեջ հայեցակարգի մշակումից բացի պետք է հստակ սահմանվի, որ անհրաժեշտ փոփոխությունները պետք է կատարվեն ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերում, մասնավորապես՝ դպրոցի կառավարման խորհրդի ձևավորմանը վերաբերող ՀՀ ԿԳՆ 18.03.2010 թիվ 113-Ն հրամանում և դրանից բխող այլ իրավական ակտերում: Բացի այդ, այս կետի գործողություն սյունյակում «խորհուրդների» բառից հետո պետք է լրացնել «կազմի և» բառերը՝ նկատի ունենալով, որ գործող խորհուրդների կազմերն անհրաժեշտ է վերանայել՝ սահմանափակելով գործադիր մարմինների ներկայացուցիչների թիվը, փոփոխելով խորհրդի անդամների համամասնությունը, քանի որ ներկայումս մեծ թիվ են կազմում պետական մարմինների կողմից նշանակված խորհրդի անդամները, ինչի արդյունքում խորհուրդը կառավարելի է դառնում մարզպետարանի (կամ Երևանի քաղաքապետարանի) համար: Բացի այդ, պետք է հստակ գործողություններ սահմանվեն դպրոցի կառավարման խորհրդի դերը բարձրացնելու նպատակով՝ նկատի ունենալով պրակտիկայում խորհրդի առաջ տնօրենի հաշվետվողականության բացակայությունը: Տնօրենը փաստացի հաշվետու է միայն մարզպետարանի (կամ Երևանի քաղաքապետարանի) առաջ՝ ելնելով այն հանգամանքից, որ աշխատանքային պայմանագիրը կնքվում է հենց մարզպետարանի հետ:
7. Ծրագրի 5-րդ կետի գործողության մեջ հասկանալի չէ «գործատու» տերմինը:
8. Ծրագրի 6-րդ կետում նկարագրված չեն կոռուպցիոն ռիսկերը, այլ միայն սահմանված են ռիսկերի նվազեցմանն ուղղված գործողություններ:
9. Ծրագրի 6-րդ կետի 6.1-րդ գործողության մեջ պետք է հստակ սահմանել, որ Էթիկայի հիմնական նորմերը պետք է սահմանվեն հենց օրենքով և առնվազն ներառեն շահերի բախում հասկացությունը և կրթական գործընթացի ապահովման տարբեր փուլերում (այդ թվում՝ ուսուցիչների և տնօրենների ընտրություն/նշանակում, դասագրքերով ապահովում, կառավարման մարմինների գործունեություն և այլն) շահերի բախման

հնարավոր բոլոր դրսևորումները, ինչպես նաև արգելք՝ շահերի բախման իրավիճակում գործելու համար: Այս նորմերը պետք է տարածվեն հանրակրթության բոլոր բնագավառների վրա:

10. Ծրագրի 6-րդ կետի 6.2-րդ գործողության մեջ դասավանդողի կողմից իր սովորողին վճարովի կրթական ծառայությունների մատուցումը /կրկնուսուցումը/ արգելող դրույթներն առաջարկում ենք բացել և առավել մանրամասն սահմանել հետևյալ ծրագրում: Օրինակ, առաջարկում ենք՝

- ✓ օրենսդրորեն արգելել առարկան դասավանդող ուսուցչի կողմից վճարի դիմաց մասնավոր պարապմունքների տրամադրումն իր աշակերտներին՝ անկախ դասընթացների անցկացման վայրից (տանը, թե դպրոցում).
- ✓ արգելքը խախտելու համար սահմանել պատասխանատվության միջոցներ ինչպես մանկավարժական անձնակազմի, այնպես էլ՝ դպրոցի տնօրինության համար (կարգապահական և/կամ վարչական պատասխանատվության միջոցներ կիրառել մասնավոր պարապմունքներին մասնակցության դրդելու նպատակով աշակերտների և/կամ նրանց ծնողների վրա ցանկացած տեսակի ներգործության դեպքում, մասնավոր պարապմունքի հաճախող աշակերտի թվանշանի անհիմն բարձրացման դեպքում, լրացուցիչ վճարովի պարապմունքներ անցկացնելու պայմանագրի այլ պահանջները խախտելու համար, օրինակ՝ տվյալ տարվա առարկայացանկում ընդգրկված առարկան լրացուցիչ վճարովի հիմունքներով դասավանդելու համար և այլն):

11. Ծրագրի 6-րդ կետի 6.4-րդ գործողությունից հետո առաջարկում ենք նախատեսել առանձին կետ, որով կհստակեցվի լիազոր պետական մարմինների կողմից դպրոցներում լրացուցիչ վճարովի կրթական ծրագրերի իրականացման՝ իրավական ակտերով սահմանված պահանջներին համապատասխանության նկատմամբ պատշաճ վերահսկողությունը: Այդ առումով առաջարկում ենք սահմանել, որ կրթության պետական տեսչության լիազորությունների և ստուգումների շրջանակում պարտադիր պետք է ներառվեն դպրոցներում լրացուցիչ վճարովի պարապմունքներին առնչվող լիազորություններ:

12. Առաջարկում ենք 6-րդ կետի 6.7-րդ գործողությունը խմբագրել և սահմանել, որ օրենսդրորեն պետք է արգելվի՝

- ✓ դպրոցների դասագրքերի մրցույթներին որպես դասագրքերի հեղինակ կամ խմբագիր մասնակցել հանրակրթական չափորոշիչներ կամ ծրագրեր մշակող մասնագետներին և դասագրքերի ստեղծման գործընթացում որոշում կայացնող պետական մարմինների աշխատակիցներին (ԿԱԻ և այլն).
- ✓ դասագրքերի մրցույթներին և դասագրքերի առարկայական գնահատման հանձնաժողովների աշխատանքներին ներգրավել դասագրքերի հեղինակներին, խմբագիրներին կամ այլ ձևով դասագրքի ստեղծմանը մասնակցած/մշակող մասնագետներին և նրանց հետ փոխկապակցված անձանց:

13. Առաջարկում ենք միջոցառումների ծրագրում առանձին կետերով նախատեսել, որ պետք է.

- ✓ Նախարարի հրամանով սահմանել դասագրքերի մրցութային հանձնաժողովների անդամների շահերի հայտարարություն ստորագրելու պահանջ.
- ✓ սահմանել պատասխանատվության միջոցներ շահերի բախման իրավիճակում գործողություն կատարող կամ որոշում կայացնող անձի նկատմամբ, օրինակ՝ զրկելով հանձնաժողովի համապատասխան անդամին հետագայում հանձնաժողովում ներգրավվելու հնարավորությունից.
- ✓ ստեղծել մեխանիզմներ մրցույթների արդյունքների և դասագրքերի հրատարակչի ընտրության վերաբերյալ լիազոր մարմինների կայքում հրապարակավ հիմնավորումներ ներկայացնելու համար.
- ✓ ներդնել դասագրքերի մրցույթների արդյունքների բողոքարկման արդյունավետ մեխանիզմներ, որոնք հնարավորություն կտան հրատարակիչներին ու հեղինակներին հասկանալու իրենց՝ մրցույթից դուրս մնալու կամ պարտության պատճառները.
- ✓ մշակել դասագրքերի ընտրության թափանցիկության ապահովման մեխանիզմներ.
- ✓ սահմանել երկուսից ավելի դասագրքեր հաստատելու մեխանիզմ՝ վերացնելով մրցույթները, որպեսզի ուսուցիչը դրանց էլեկտրոնային տարբերակները հետազոտելուց հետո ընտրի այն դասագիրքը, որով ցանկանում է դասավանդել, իսկ երեխաների ծնողներն էլ ձեռք բերեն հենց այդ դասագիրքը.
- ✓ սահմանել պատասխանատվության խիստ միջոցներ դասագրքերի հայտերը պատշաճ ձևով ու ժամկետներում չհավաքագրելու, նախնական հայտերը փոխելու, հայտի ու իրական պահանջի անհամապատասխանության դեպքում սահմանափակելով այդ անձանց հետագա գործունեությունը նշված ոլորտում.
- ✓ հնարավորություն ստեղծել լիազոր մարմինների կողմից դասագրքերի հայտերն ուղղակիորեն համացանցում ներբեռնելու համար.
- ✓ սահմանել հայտերի և դրանք հիմնավորող մեթոդական խորհրդի որոշումների հրապարակայնության պահանջ.
- ✓ սահմանել պատասխանատվության խիստ միջոցներ հրատարակչությունների միջև սովորաբար համագործակցության համար, օրինակ՝ խախտում կատարած հրատարակչությանը որոշակի ժամանակահատվածով զրկելով մրցույթի մասնակցելու հնարավորությունից.
- ✓ մշակել հստակ չափանիշներ, որով դպրոցներում անվճար տրամադրվող դասագրքերի բաշխումը տեղի կունենա օբյեկտիվ չափանիշների հիման վրա, իսկ որոշման ընդունման գործառնությունը վերապահել կառավարման խորհրդին՝ վերացնելով դպրոցի տնօրենի հայեցողական լիազորությունը.
- ✓ իրավական ակտերում ամրագրել և կիրառել տարբերակված մոտեցում երևանյան, մարզային և գյուղական, հատկապես՝ սահմանամերձ գյուղերի բնակչության նկատմամբ՝ վերջիններիս դասագրքերը տրամադրելով անվճար սկզբունքով.
- ✓ ամբողջությամբ ազատականացնել դասագրքերի շուկան կամ գործող համակարգին զուգահեռ ներդնել դասագրքերի ազատականացման մեխանիզմներ՝ ծնողներին հնարավորություն տալով դասագրքերը գնել գրախանութներից:

14. Ծրագրի 7-րդ կետով որպես 3-րդ խնդիր սահմանված է՝ «Ուսանողական խորհուրդները անկախ չեն: Չեն վերահսկվում ուսանողական խորհուրդների կատարված ծախսերը»: Հարկ է նկատել, որ ուսանողական խորհուրդների

անկախությունն ապահովելու առնչությամբ չի ներկայացվում որևէ առաջարկություն: Ինչ վերաբերում է ծախսերի վերահսկողությանն, առաջարկում ենք հաշվետվողականության համակարգի շրջանակում ապահովել բուհերի ինտերնետային կայքերում ուսանողական խորհուրդների բյուջեների մուտքերի և ծախսերի հրապարակայնացում:

15. Ծրագրի 7.2-րդ կետում «ներառական» բառից առաջ առաջարկում ենք լրացնել «առանձին տողով» բառերը, իսկ «գնումների վերաբերյալ տարեկան հաշվետվությունների» բառերը փոխարինել ««Հանրային հատվածի կազմակերպությունների հաշվապահական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված տարեկան և եռամսյակային հաշվետվությունների» բառերով: Նույն փոփոխությունը առաջարկում ենք կատարել նաև 7.4-րդ կետում:

16. Ծրագրի 8-րդ կետում պետք է նախատեսել նաև հետևյալ պահանջները՝

- ✓ հանրային վերահսկողության մեխանիզմների ներդրում.
- ✓ մինչև 2014թ. օրենքի փոփոխությունը գնահատված և վկայագրված ԿԱՊԿՈՒ երեխաների վերագնահատում՝ գործող օրենքում սահմանված կարգով (այս առաջարկը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ նախկին կարգավորումների հիման վրա գնահատված երեխաների զգալի մաս գնահատվել են ներկայումս ուժը կորցրած ճանաչված «Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց կրթության մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն, որով, ի թիվս այլ դեպքերի, ներառական կրթության ենթակա են համարվել նաև *վարքային և հուզականային* կամ հոգեբանական ոլորտի խանգարումներ ունեցող երեխաները, ինչը հստակ չափանիշների բացակայության պարագայում տեղիք է տվել գնահատման չարաշահումների՝ լրացուցիչ գումարներ ստանալու ակնկալիքով).
- ✓ հանրակրթական ուսումնական հաստատության ամբողջական բյուջեի մեջ ներառական կրթության ծախսերի առանձին տողով ներառում և դրա հրապարակայնացնելու վերաբերյալ.
- ✓ ներառական կրթություն ստացող երեխաների տրանսպորտի կամ սննդի համար հատկացվող գումարից ծնողի հրաժարվելու գրավոր ընթացակարգ (ներկայումս այն բացակայում է և պարզ չէ այդ գումարներն ինչպես են տնօրինվում դպրոցի կողմից), այդ գումարների տնօրինման նկատմամբ վերահսկողության և հրապարակայնացման համակարգ:

17. Ծրագրի 11-րդ կետից պարզ չէ նկարագրվող ռիսկի տարածվածության աստիճանը՝ նկատի ունենալով, որ առաջարկվող համակարգի ներդրումը ֆինանսական ծախսեր է պահանջելու, հետևաբար նախ պետք է հաշվարկել դրա արդյունավետության և ռիսկը կանխելու հավանականության աստիճանը:

18. Ծրագրում ավելացնել կետ, որով կներդրվեն կրթական գործընթացի կազմակերպման և հաստատությունների գործունեության արդյունավետության անանուն գնահատման մեխանիզմներ՝ համապատասխան շահագրգիռ կողմերի մասնակցությամբ՝ նպաստելու լիազոր մարմինների կողմից վերահսկողության

ուժեղացմանը, կրթական գործընթացքում առկա ինդիկների (այդ թվում՝ կոռուպցիոն) վերհանմանն ու դրանց լուծմանը:

19. Ծրագրում ավելացնել կետ, որով կսահմանվեն դպրոցների հաշվետվողականության և թափանցիկության ապահովման հստակ պահանջներ: Այդ առումով պետք է նախատեսել, որ հրապարակման ենթակա տեղեկությունները (դպրոցների բյուջեներ, տնօրենների և ուսուցիչների, բազմամասնագիտական թիմերի մրցույթներ, կառավարման մարմինների կողմից կայացված որոշումներ և այլ տեղեկություններ) տեղադրվեն մեկ միասնական կայքում, որը կարող է հանդիսանալ ԿԳՆ՝ կրթության ոլորտի քաղաքականություն մշակող և իրականացնող մարմնի պաշտոնական կայքը: Հարկ է նշել, որ ներկայումս դպրոցների հետ կապված տեղեկատվությունը ցրված է ինչպես կրթության նախարարության և դրա ստորաբաժանումների և այլ կառույցների առանձին կայքերում՝ www.edu.am, www.amedu.am, www.aniedu.am, www.ktak.am, www.books.dshh.am, այնպես էլ՝ մարզպետարանների ու դպրոցների պաշտոնական կայքէջերում, ինչը փաստացիորեն անհնար է դարձնում այդ տեղեկությունների մատչելիությունը, իսկ որոշ կարևոր տեղեկատվություն առհասարակ չի հրապարակվում, օրինակ՝ Երևանի դպրոցների բյուջեները, արտաբյուջեները, այլընտրանքային դասագրքերը 2-ով սահմանափակելու մասին տեղեկատվությունը և այլն:)